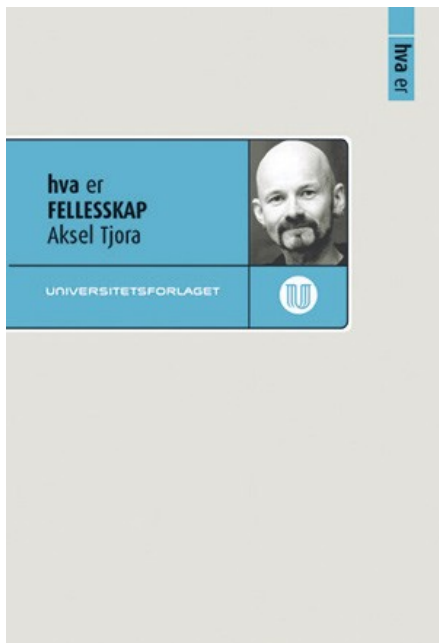


# Behøver psykologien være så individorientert?



Aksel Tjora, *Hva er FELLESSKAP*, Universitetsforlaget, 2018. 160 sider,

Forfatteren har en smittende interesse for sitt virke og viser stor vilje og evne til analyse og kreativ begrepsdannelse, noe som ofte savnes på psykisk helsefeltet.

## TEKST

**Odd Volden**

**PUBLISERT 3. august 2018**

I DET NYLIBERALE og postmoderne samfunnet har bastante kategorier som «sykdom» dårlige vilkår. Den viktigste nosologiske kategorien sykepleiere møter i grunnutdanningen, er da også mastersyken, om vi skal tro litteraturkritiker og sykepleier Cathrine Krøger. Men vi kan, hvis vi ikke har et optimalt genetisk utgangspunkt, velger et dårlig oppvekstmiljø, spiser feil grønnsaker, eller blir overkjørt av en førerløs bil, fortsatt tenkes å møte helseutfordringer.

Hva kan vi gjøre med det? «Den som leitar, han finn, men ikkje det han leitar etter», hevder Arne Garborg. Det likner mistenkelig på situasjonen på det norske psykisk helsefeltet for tida, om vi skal tro de diagnosefrie, de medisinfrie, og psykoterapinyansører som Joar Øveraas Halvorsen og Jørgen Flor. Fra før vet vi at det er for mye og for lite tvang og for mange og for få senger. For ikke å snakke om psykologer, som det plutselig også er for mange og for få av, særlig på kontoret.

Leitinga held fram: Psykologforeningens nestleder har vært på hjemmebesøk og sett det sosiale lyset – kan det være det samme lyset som kommunale tjenesteytere har badet i siden begynnelsen av 1990-tallet? Arnhild Lauveng har i sitt doktorgradsarbeid slått inn den åpneste av alle dører: Studentrollen og skolefelleskapet er mer framoverlent og stimulerende enn pasientrollen og pasientfelleskapet.

Siden slutten av forrige århundre er det mye som har tydet på at brukerne er like interessert i samvær som i samtaler – heller ikke slik er vi forskjellige fra andre. Kanskje skal psykologer og andre fagfolk nå omsider begynne å interessere seg for fellesskap som fenomen? Er ikke, når alt kommer til alt, hovedgreia med psykososiale utfordringer og funksjonsnedsettelse faren for å miste fellesskapet med seg selv og andre?

### **La oss stimulere våre passiare soner**

Aksel Tjora, sosiolog og professor ved NTNU, står med boka *Hva er fellesskap*, utgitt i en etter hvert bindsterk serie av presumptivt lettleste fagintroduksjoner for leg og lærd, hvorav forbausende mange burde være av interesse for psykologer, fram som en mulig veileder. Han slår riktignok fast, uten begrunnelse, at selv om han har brukt mye tid på helsesosiologisk forskning, har han ikke trukket veksler på dette i denne boka. Nysgjerrigheten på dette valget sitter i en stund: Hva er det ved Tjoras (og eventuelt andres) helsesosiologiske forskning som gjør den uinteressant i et fellesskapsperspektiv?

Forfatteren starter personlig, og er ikke redd for å vende tilbake til det personlige underveis. Boka er teori- og empiritung, men føles kun unntaksvis slik; i partier er den tvert imot på kanten til å være noe så sjelden som en akademisk sidevender. Tjora har en smittende interesse for det han holder på med – jeg lar meg ikke minst begeistre av hans vilje og evne til analyse og kreativ begrepsdannelse, noe som ofte savnes hos studenter, tjenesteytere og brukerrepresentanter på psykisk helsefeltet. Et morsomt eksempel er Tjoras nyskapning «passiare soner» – «... områder hvor folk oppholder seg i kortere eller lengre tidsrom, og som gir grunnlag for tilfeldige møter og gjenkjennende hilsener» (s. 118). Arbeidsoppgaven til neste internseminar gir seg selv: Grei ut om mulighetene passiare soner gir i psykisk helsearbeid.

### **«Det jeg er helt sikker på, er at oversalget av individualpsykologi må ta slutt»**

Tjora belyser fellesskap som samhold, integrasjon, interaksjon, identifikasjon, kommunikasjon, arbeid, nærvær og mulighet. Det første kapittelet krever størst innsats; her introduseres vi for flere av sosiologiens klassikere fra urtiden. Forfatteren gjør dette på systematisk og interessevekkende vis, skjønt enkelte passasjer får meg til å riste på hodet: Det er en klassisk sosiologisk uvane å forsøke å forklare ett begrep ved hjelp av en kjede av begreper på samme abstraksjonsnivå. For mye av slikt kan fort ta

motet fra den jevne leser: «(h)un viser hvordan organisk solidaritet uttrykt som lokale konstituerende praksiser bidrar til å forstå det moderne samfunnets formelle organisasjoner». Strukturelt forsterkes antakelig denne leseutfordringen av at det knapt finnes en «folkesosiologi» i samme grad som en «folkepsykologi».

I kapittelet om integrasjon henlegges også den teoretiske – og deler av den empiriske – tyngden til tidligere tider, men Chicago-skolen ligger likevel noe nærmere vår egen tid og virkelighet. Antropologisk inspirasjon, starten på en kvalitativ sosiologi, etnografi og metodemangfold – jeg tenker rett som det er «sosialpsykologi» når jeg leser dette kapittelet.

### **En parademarsj**

Kvalitetene ved bokas to første kapitler til tross: Det løsnar for alvor i kapittelet om interaksjon, og derfra og ut er boka en parademarsj. Interaksjon, identifikasjon, kommunikasjon, nærvær – burde ikke dette, når vi tenker oss om, være vel så selvfølgelig utgangspunkt for studier av psykisk helse og helseutfordringer som kognisjon, emosjoner, symptomer og lidelser? Hvorfor har det ikke vært slik? Hva skal til for at det skal bli slik?

I tre år har jeg ved kjøkkenbordet fulgt min sosiologiutdannede kone i hennes doktorgradsarbeid om tilhørighet hos mennesker med samtidige rus- og psykiske lidelser i en norsk kommune. I Livorno i Italia har jeg til og fra gjennom mange år fulgt en helseforetaksansatt sosiolog og sett hans uvurderlige arbeid for å skape borgernes psykisk helsetjeneste. Aksel Tjoras fagfeller Ragnfrid Kogstad, Reidun Norvoll og Trond Hatling har for lengst levert sentrale bidrag til det norske psykisk helsefeltet. Aksel Tjora er selv initiativtaker og leder av Sosiologisk poliklinikk i Trondheim. Det framgår av poliklinikkens hjemmeside at arbeidet «... søkes rettet mot problemstillinger som angår alle mulige aspekter ved mennesker og deres sosiale miljø».

«Noen ganger tenker jeg at individet ikke finnes», sa den finske psykologiprofessoren Jaakko Seikkula en gang vi underviste sammen, og jeg tror jeg skjønner hva han mener. Det jeg er helt sikker på, er at oversalget av individualpsykologi må ta slutt. Det trenger ikke bety færre psykologer, men det må i det minste bety at samfunnspsykologien styrkes, og at forståelsen for fellesskapet og innsatsen på ordinære arenaer trappes opp for alvor.

Man kan selvfølgelig ikke få plass til alt i en bok som ikke rekker å runde 150 sider før litteraturlista dukker opp, men jeg tar meg i å tenke på fellesskapets plass i filosofi, religion, etikk og andre humanistiske felt og fag. Kalles ikke nattverden hos katolikkene «den første kommunion»? Sosiologisk pervertering av menneskelige fenomener er ikke bedre enn psykologisk pervertering – Aksel Tjora kunne med fordel kikket litt oftere og litt grundigere over det sosiologiske gjerdet. Denne innvendingen styrkes av at det allerede finnes en bok om sosiologi i Hva er-serien.

Tre av de fire andre Hva er-bøkene jeg har for hånden, har stikkordregister. Aksel Tjoras bok har ikke det. Det er synd, for dette er en bok jeg får lyst til å vende tilbake til for å

gjenoppleve fascinerende møter med fenomener og forskere. Til gjengjeld har Aksel Tjora de mest motiverende oppfordringene til videre lesning som denne serien kan tilby, hvis da mine stikkprøver forteller sannheten. Han skal ikke se bort fra at noen av oss kan komme til å følge disse oppfordringene.

*Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 56, nummer 8, 2018, side 698-699*

**TEKST**

**Odd Volden**, brukeraktivist